

Het levenspad van Elisabeth Schulz

Anja Tanke

In mijn geboorteplaats Dieren staat de *Schweer bey der Beckehof*, een complex woningen gebouwd in carrévorm. De financier en naamgever van het complex is de rijke Amsterdammer Casper Hendrik Herman Schweer bey der Becke. Bij toeval vond ik een Bornse connectie is middels zijn tweede echtgenote Elisabeth Schulz. Hoe komt een Bornse meisje uit de arbeidersklasse aan een rijke Amsterdammer? Hoe verliep haar leven? Op deze vragen probeer ik een antwoord te geven.

Het gezin Schulz

Elisabeth, geboren in Borne in 1835, is de oudste dochter van Johan Willem Schulz en Sibilla Aletta Christina Goggen. Beiden zijn afkomstig uit het Duitse Schermbeck. Na Elisabeth worden nog twee kinderen geboren, waarvan een jong overlijdt. Zij groeit op samen met haar drie jaar jongere zusje Alberdina. Het gezin woont aan de Ennekerdijk. Vader Schulz verdient de kost als katoenspinner.

In 1853, moeder is dat jaar overleden, vertrekt vader met zijn twee dochters naar Enschede. Elisabeth is dan weefster en Alberdina gaat nog naar school.¹⁾ In 1858 overlijdt vader in zijn geboorteplaats Schermbeck, als beroep is vermeld 'fabrikant in baumwollenwaren'.²⁾ Alberdina trouwt in 1859 in Borne met Gerrit Jan Nieuwenhuis. Zij zal haar hele leven in Borne blijven. Elisabeth niet, zij gaat naar Amsterdam.

Naar Amsterdam

Elisabeth komt in 1872 in Amsterdam. Eerst woont ze twaalf jaar op de Oude Schans 30, vervolgens een kleine periode in Meppel en dan weer in Amsterdam op de Utrechtschestraat 80. Ze is inwonend dienstbode.³⁾

Elisabeth trouwt op 25 november 1886, als ze 51 jaar is, met de weduwnaar Jacobus van den Elsak(k)er. Tweede en ook derde huwelijken zijn gemeengoed in vorige eeuwen. Destijds waren er nauwelijks sociale vangnetten en opnieuw trouwen was dan noodzakelijk. Of dat bij Elisabeth en Jacobus ook zo was? Voor haar betekent het in ieder geval dat ze geen 'mevrouw' heeft die haar vertelt wat ze moet doen. Ze trekt in bij Jacobus aan de Gerard Doustraat 152.⁴⁾ Het huwelijk duurt niet lang, 13 maanden later is Elisabeth weduwe. Jacobus is niet onbemiddeld, in zijn testament laat hij Elisabeth het vruchtgebruik na van de woning en van minimaal een bedrag van fl. 8700,-.⁵⁾ Het betekent dat ze voldoende geld heeft om van te leven en blijft wonen aan de Gerard Doustraat.

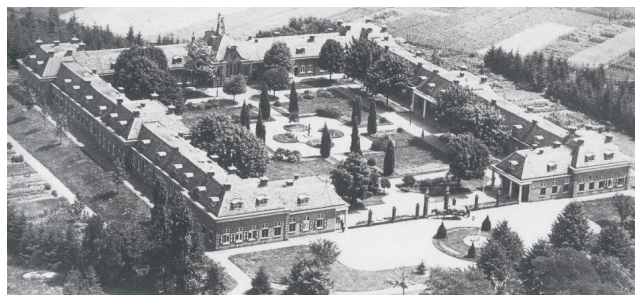
Op 12 januari 1893 trouwt Elisabeth met Casper Hendrik Herman Schweer bey der Becke. Voor beiden is het het tweede huwelijk. Ze trouwen onder huwelijksvoorwaarden. Elisabeth weet bij dit huwelijk precies waar ze aan begint. Ze maakt door de huwelijksvoorwaarden geen enkele aanspraak op de erfenis. Casper en Elisabeth wonen in zijn woning aan de Reguliersgracht 66.

Casper is van beroep bakker net zoals zijn vader en

Advertentie uit het Algemeen Dagblad van 16-10-1905. Bron: www.delpher.nl

broer. Ze hebben ook andere zakelijke belangen als zakenpartners in hypotheeken en geldleningen. Met het verdiende geld koopt hij onroerend goed dat vervolgens wordt verhuurd. Casper wordt rijk. In 1904 behoort hij tot de 645 hoogst aangeslagenen voor de belasting in Noord Holland. Hij heeft veel onroerend goed, niet alleen in Amsterdam maar ook in Dieren, waar zijn eerste vrouw is geboren en be-

De *Schweer bey der Beckehof* aan de Harderwijkerweg in Dieren, gebouwd in opdracht van de N.H. kerk van Amsterdam. In zijn testament noemt Casper een aantal voorwaarden. De kerk moet in Dieren binnen acht jaar huisvesting realiseren voor 30 echtparen (zonder kinderen tot hun last) die belijdend lid zijn van de N.H. kerk. Van deze echtparen moet 5/6 uit Amsterdam komen en 1/6 uit Dieren.⁶⁾ Er zijn ook eisen ten aanzien van het gebouw. Het moet een sterk en solide gebouw zijn in een vierkante vorm voorzien van een poort. De woningen moeten bestaan uit een woonkamer, slaapkamer en een keukentje. Tevens is er een centrale gebedsruimte en een woning voor de opzichter. In 1911 start de bouw, die twee jaar zal duren. De officiële opening, die landelijk in het nieuws komt, vindt plaats in september 1913. Hierbij zijn aanwezig vele diakenen en kerkvoogden uit Amsterdam met hun echtgenotes, de bouwcommissie, het bestuur van de stichting, de aannemer, architect, opzichter, burgemeester en wethouders van de gemeente Rheden, de nieuwe bewoners en de neef van Casper, Marinus Schweer bey der Becke. Elisabeth Schulz was er niet bij.⁷⁾

graven.

Casper overlijdt in augustus 1905. Zijn gehele nalatenschap, (groot ca fl. 200.000,-- nu € 2.500.000,--) vermaakt hij aan de Nederlands Hervormde kerk van Amsterdam. Elisabeth krijgt zoals is vastgelegd bij de huwelijksvoorwaarden, (slechts) een lijfrente van fl. 1000,-- per jaar en het vruchtgebruik (3%) van een lening van fl. 18.500,--. Daarnaast wordt de inboedel haar eigendom.⁸⁾ Ze blijft wonen aan de Reguliersgracht maar moet wel fl. 300,-- per jaar huur betalen aan de kerk.

Casper wordt in eerste instantie in Amsterdam begraven op Zorgvlied. Dat is niet zoals hij bij testament heeft bepaald. In 1906 koopt de diaconie van Amsterdam een graf in Dieren en vindt een herbegrafenis plaats. In dat graf mogen conform zijn wens uitsluitend familieleden van zijn eerste vrouw worden bijgezet.

In december 1905, vier maanden na het overlijden van Casper, komt Alberdina Gaalman uit Borne naar Amsterdam. Zij is een kleindochter van Elisabeth's zuster Alberdina. In het bevolkingsregister staat geen beroep vermeld, de mogelijkheid bestaat dat Alberdina goed gezelschap is voor haar oudtante.⁹⁾ In 1913, bij de feestelijke opening van de Schweer bey de Beckehof, is Elisabeth niet aanwezig. Er is geen enkel spoor gevonden dat zij op enige wijze betrokken is bij de bouw.

Terug naar Borne

Elisabeth en Alberdina blijven tot april 1914 aan de Reguliersgracht wonen, daarna vertrekken ze naar Borne.¹⁰⁾ Elisabeth trekt in bij haar zuster Alberdina die aan het Marktplein woont. Alberdina Gaalman wordt ingeschreven op het adres van haar ouders aan de Hengeloschestraat.¹¹⁾ Elisabeth komt in Borne terecht in een druk huishouden. Zus Alberdina deelt de woning met het gezin van haar zoon Jan Nieuwenhuis, diens vrouw en hun vijf kinderen.

In juni, twee maanden na haar terugkeer in Borne, laat ze haar testament opmaken.

Elisabeth overlijdt in december 1914. De overlijdensaangifte wordt gedaan door de noabers, bakker Groothengel en manufacturier Blomberg.

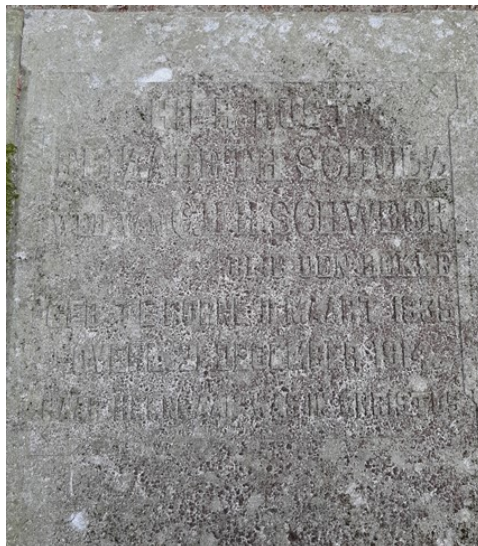
Haar enige erfgenaam is Alberdina Gaalman, die ook de nalatenschap afhandelt. De nalatenschap bedraagt bruto fl. 852,--, bestaande uit geld

Grafsteen op de begraafplaats aan de Oude Almeloseweg, vak B nr. 122.

Hier rust Elisabeth Schulz, wed. van C.H.H. Schweer beij den Bekke

Geb. te Borne 11 maart 1835 overl. 21 december 1914

Haar heengaan was in Christus

In de dubbele woning op de voorgrond woont links de familie Nieuwenhuis en rechts Blomberg. De woning is afgebroken begin jaren '50 in verband met de reconstructie van de Grotestraat / Dorsetplein.

en meubels met een waarde van fl. 71,--. Na aftrek van alle kosten, de begrafenis kost fl. 154,--, erf Alberdina een bedrag van fl. 595,--.¹²⁾ Achter de naam van Elisabeth Schulz wordt in het successie-register vermeld 'certificaat van onvermogen'. Het betekent dat haar erfgenamen over de nalatenschap vanwege het lage bedrag geen belasting betalen.

Elisabeth Schulz wordt begraven naast familieleden op het voormalige Nederlands Hervormde deel van de begraafplaats aan de Oude Almeloseweg in Borne.

Noten:

1. Bevolkingsregister gemeente Borne, deel 1.
2. Huwelijksbijlagen Alberdina Schulz / Gerrit Jan Nieuwenhuis, Borne 09-01-1859 akte 1.
3. Website Stadsarchief Amsterdam, bevolkingsregister 1874-1893 zoekterm Schols.
4. Zie noot 3.
5. Historisch Centrum Overijssel. Toegang 136.4 Memoires van successie, inv. nr. 204, scans 917-922.
6. Ambt & Heerlijkheid, juni 2019. J. Leeman *Het testament van CHH Schweer beij der Becke*.
7. Ambt & Heerlijkheid september 2019. J. Leeman *Het testament van CHH Schweer beij der Becke*.
8. Zie noot 5.
9. Zie noot 3.
10. Zie noot 3.
11. Bevolkingsregister gemeente Borne, deel 14.
12. Zie noot 5.